תנ״ך · ראשונים · רש״י · נביאים

רש"י על נחום

רש״י

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רש"י על נחום

רש״י

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רשי-על-נחום/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פסוק א 4
פסוק ב 4
פסוק ג 4
פסוק ד 4
פסוק ה 5
פסוק ו 5
פסוק ז 5
פסוק ח 5
פסוק ט 5
פסוק י 5
פסוק יא 5
פסוק יב 6
פסוק יג 6
פסוק יד 6
פרק ב 6
פסוק א 6
פסוק ב 6
פסוק ג 7
פסוק ד 7
פסוק ה 7
פסוק ו 7
פסוק ז 7
פסוק ח 7
פסוק ט 8
פסוק י 8
פסוק יא 8
פסוק יב 8
פסוק יג 8
פסוק יד 9
פרק ג 9
פסוק א 9
פסוק ב 9
פסוק ג 9
פסוק ד 9
פסוק ה 9
פסוק ו 9
פסוק ז 10
פסוק ח 10
פסוק ט 10
פסוק י 10
פסוק יא 10
פסוק יב 10
פסוק יד 10
פסוק טו 11
פסוק טז 11
פסוק יז 11
פסוק יח 11
פסוק יט 11

פרק א

פסוק א

מַשָּׂא נִינְוֵה. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן "מַטַּל כָּס דִּלְוָוט לְאַשְׁקָאָה יָת נִינְוֵה".

סֵפֶר חֲזוֹן נַחוּם. חָזוֹן נָקוּד קָמָץ לְפִי שֶׁאֵינוֹ דָבוּק וְאֵינוֹ דוֹמֶה לַחֲזוֹן יְשַׁעְיָהוּ שֶׁהוּא נָקוּד חֶטַף פַּתַח, וְכֵן פֵּרוּשׁ סֵפֶר חֲזוֹן כְּבָר נִכְתַּב עָלֶיהָ, וְהוּא נְבוּאַת יוֹנָה בֶּן אֲמִתַּי וְעַתָּה חָזַר וְנִתְנַבֵּא עָלֶיהָ נַחוּם הָאֶלְקוֹשִׁי אֶת הַמַּשָּׂא הַזֶּה. **אֶלְקוֹשִׁי** הָיָה שֵׁם עִירוֹ, וְכֵן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: "מִלְּקַדְמִין אִתְנַבִּי עָלָהּ יוֹנָה בַּר אֲמִתַּי וְתָבַת מֵחוּבָהָא, וְכַדּוּ דְּאוֹסִיפַת לְמֵימְחֵי תָּב וְאִתְנַבִּי עָלָהּ נַחוּם דְּמִבֵּית אֶלְקוֹשׁ".

פסוק ב

אֵל קַנּוֹא וְנוֹקֵם ה'. עַל זֶרַע שֶׁל סַנְחֵרִיב נִתְנַבֵּא נַחוּם וּבִימֵי מְנַשֶּׁה, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּסֵדֶר עוֹלָם.

אֵל קַנּוֹא וְנוֹקֵם ה'. מֵאָז שֶׁנִּפְרַע לְיִשְׂרָאֵל מֵאוֹיְבֵיהֶם וְגַם עֲדַיִן עַתָּה נוֹקֵם הוּא וּבַעַל חֵמָה וְעָתִיד הוּא לְהִיוֹת נוֹקֵם לְצָרָיו שֶׁהֶחֱרִיבוּ אֶת אַרְצוֹ וְהִגְלוּ אֶת עַמּוֹ וְנוֹטֵר הוּא אֶת אֵיבָתוֹ לַבַּבְלִיִּים. וְר"שׁ אוֹמֵר שְׁלוֹשׁ נְקִימוֹת הָלְלוּ כְּנֶגֶד שְׁלוֹשׁ גְּלִיּוֹת שֶׁהִגְלָה סַנְחֵרִיב אֶת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּסֵדֶר עוֹלָם.

פסוק ג

ה' אֶרֶךְ אַפַּיִם וּגְדָל כֹּחַ. גְּדָל כֹּחַ הוּא וְהַיְכֹלֶת בְּיָדוֹ לְהִנָּקֵם וַאֲשֶׁר לֹא מִהֵר נִקְמָתוֹ לְפִי שֶׁאֶרֶךְ אַפַּיִם הוּא וּמִכָּל מָקוֹם **נַקֵּה לֹא יְנַקֶּה**.

ה' בְּסוּפָה וּבִשְׂעָרָה דַּרְכּוֹ. הֵם שְׁלוּחָיו לְהַפְרַע מֵאוֹיְבָיו, שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִצְרַיִם (שמות יד:כא) "בְּרוּחַ קָדִים עַזָּה", וּבְדוֹר הַמַּבּוּל (איוב ד:ט) "מִנִּשְׁמַת אֱלוֹהַּ יֹאבֵדוּ", בְּצוֹר נֶאֱמַר (יחזקאל כו:כו) "רוּחַ קָדִים שְׁבָרֵךְ".

וְעָנָן אֲבַק רַגְלָיו. גַּם הוּא דֶּרֶךְ נִקְמָתוֹ, (שמות יד:כד) "וַיְשַׁקֵּף אֶל מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעַמּוּד אֵשׁ וְעָנָן", (יחזקאל ל:יח) "הֵיא עָנָן יְכַסֶּנָּה".

פסוק ד

גּוֹעֵר בַּיָּם. כְּמַשְׁמָעוֹ, וְדָגְמָא הוּא כְּלַפֵּי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת שֶׁנִּמְשְׁלוּ לַמַּיִם, כָּעָנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיהו יז:יב) "לְאֻמִּים כִּשְׁאוֹן מַיִם כַּבִּירִים יִשְׁאוּן".

וְכָל הַנְּהָרוֹת הֶחֱרִיב. כָּאן נִבָּא שֶׁעָתִיד הַקָּבָּ"ה לְהַמְלִיךְ אֶת נְבוּכַדְנֶצַּר (ירמיה כה) בִּימֵי יְהוֹיָקִים וְיִתֵּן אֶת אַשּׁוּר וְאֶת כָּל הָאֲרָצוֹת לַחֶרֶב.

אֻמְלַל בָּשָׁן וְכַרְמֶל. מוֹשָׁבוֹת הַטּוֹבִים.

וּפָרַח לְבָנוֹן אֻמְלָל. חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל פֵּרְשׁוּ כְּלַפֵּי מִינֵי מְגָדִים שֶׁנִּטַּע שְׁלֹמֹה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהָיוּ שֶׁל זָהָב, וְכֵיוָן שֶׁנִּנְכְּסוּ גּוֹיִם לַהֵיכָל יָבְשׁוּ.

פסוק ה

הָרִים רָעֲשׁוּ מִמֶּנּוּ. הַמְּלָכִים וְהַשָּׂרִים מֵהַכַּשְׁדִּים יִפְחֲדוּ מִגְּזֵרָתוֹ.
וַתִּשָּׂא הָאָרֶץ. מַשְׂאַת עָשָׁן.

פסוק ו

נִתָּכָה. הִגִּיעַ לָאָרֶץ, כְּמוֹ (שמות ט:לג) "וּמָטָר לֹא נִתַּךְ אַרְצָה".
נִתְּצוּ מִמֶּנּוּ. מֵאֵימָתוֹ.

פסוק ז

טוֹב ה' לְמָעוֹז. וְאַף בְּשָׁעָה שֶׁהוּא נִפְרָע מֵאוֹיְבָיו לֹא זָז רַחֲמָיו מִלְּהֵיטִיב לִירֵאָיו, וְלֹא כְּמִדַּת בָּשָׂר וָדָם שֶׁכְּשֶׁהוּא עָסוּק בָּזוֹ אֵינוֹ פָּנוּי בָּזוֹ, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (שמות טו:ג) "ה' אִישׁ מִלְחָמָה ה' שְׁמוֹ", כְּמוֹ שֶׁהוּא בִּמְכִלְתִּין.
וְיֹדֵעַ. אֶת צָרְכֵי חוֹסֵי בוֹ.

פסוק ח

וּבְשֶׁטֶף עֹבֵר. וּבְחֻמָּה שׁוֹטָפֶת.
כָּלָה יַעֲשֶׂה מְקוֹמָהּ. שֶׁל אֶרֶץ, וּמוֹסֵב זֶה עַל "וַתִּשָּׂא הָאָרֶץ מִפָּנָיו" כְּמוֹ שֶׁאָמוּר לְמַעְלָה.

פסוק ט

כָּלָה הוּא עֹשֶׂה. לְנִינְוֵה וּמַלְכֵי אַשּׁוּר לֹא יִשְׁנֶה לָהֶם עוֹד פַּעַם אַחֶרֶת.

פסוק י

כִּי עַד סִירִים סְבֻכִים. כְּלוֹמַר פִּתְאֹם תָּבֹא עֲלֵיהֶם מַכָּתָם וְלֹא יֵרְדוּ מִכְּבוֹדָם מְעַט מְעַט, כִּי בְּעוֹד שֶׁהַסִּירִים וַהַקוֹצִים נִסְבָּכִים נִשְׂרָשִׁים בְּחָזְקָה.
וּכְסָבְאָם סָבוּאִים. וְעוֹדָם בְּמִשְׁתֵּיהֶן וּבְשִׂמְחָתָן, וְיֵשׁ פּוֹתְרִין "כִּי עַד סִירִים" לְשׁוֹן 'הֲסָרָה'.
אֻכְּלוּ כְּקַשׁ יָבֵשׁ. אֲשֶׁר נִתְמַלֵּא וְנִגְמַר בִּשּׁוּלוֹ וְיָבֵשׁ.
מָלֵא. אשוביי"ר בְּלַעַ"ז, וְכֵן "מְלֵאָתְךְ", "הַמְלֵאָה הַזֹּרַע".

פסוק יא

מִמֵּךְ. אַתְּ נִינְוֵה.
יָצָא. סַנְחֵרִיב הַחוֹשֵׁב רָעָה, דִּמָּה לְהַחֲרִיב דִּירַת מַטָּה וּמַעְלָה. כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר (מלכים ב יט:כג) "וְאֶבֹא מְלוֹן קְצֵהּ", וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר (ישעיהו לז:כד) "וְאָבֹא מְרוֹם קְצוֹ". בִּתְחִלָּה אַחֲרִיב דִּירָה שֶׁל מַטָּה, וּלְבַסּוֹף דִּירָה שֶׁל מַעְלָה, כִּדְאִיתָא בְּחֵלֶק (דף צד).

פסוק יב

אִם שְׁלֵמִים וְכֵן רַבִּים. יָפֶה תַּרְגּוּם שֶׁל יוֹנָתָן מְיֻשָּׁב עַל הַמִּקְרָא: "אִם יְהוֹן שְׁלֵמִים בְּעֵצָה" שֶׁיִּהוּ כֻּלָּם שָׁוִים בְּהַסְכָּמָה אַחַת, וְכֵן אִם יִהְיוּ רַבִּים מְאֹד אַנְשֵׁי נִינְוֵה אוֹיְבֶיךָ יְרוּשָׁלַיִם, וְכֵן אַף אִם גָּזוּ חִדְקֵל וְעָבְרוּ אֶת פְּרָת לְצוּר עָלֶיהָ לֹא יַצְלִיחוּ, שֶׁהֲרֵי "עִנִּיתִיךְ וְלֹא אֲעַנֶּךָּ עוֹד". וְעוֹד שְׁמַעְתִּי: "אִם שְׁלֵמִים" – אַנְשֵׁי נִינְוֵה בִּגְדֻלָּתָם, "וְכֵן" – אִם יְהוּ עוֹד רַבִּים וְנִכְבָּדִים יוֹתֵר, "וְכֵן נָגוֹזוּ וְעָבַר" – וְכֵן אֲגִיזֵם וְאַעֲבִירֵם. הֲרֵי זֶה כְּמוֹ (שמות א:יב) "וְכַאֲשֶׁר יְעַנּוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה".

וְעִנִּיתִךְ לֹא אֲעַנֶּךָּ עוֹד. אֲעַנֶּה אוֹתְךָ בַּפַּעַם הַזֹּאת כָּלָה וְנֶחֱרָצָה וְלֹא אֶזְקֹק לְךָ עוֹד. וְרִבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ לְעִנְיַן מַעֲשֶׂה הַצָּדָקָה בְּמַסֶּכֶת גִּטִּין, אַךְ אֵינוֹ עַל סֵדֶר שְׁאָר הַנְּבוּאָה.

פסוק יג

וְעַתָּה אֲשַׁבֹּר מֹטֵהוּ מֵעָלָיִךְ. שְׁכִינָה אוֹמֶרֶת כֵּן לַנָּבִיא שֶׁהוּא יִשְׂרְאֵלִי: אֲשַׁבֵּר מֹטֵהוּ שֶׁל אַשּׁוּר מֵעָלַיִךְ וּמֵעַמֵּי.

פסוק יד

וְצִוָּה עָלַיִךְ ה'. עַתָּה מוֹסֵב הַדִּבּוּר אֶל מֶלֶךְ אַשּׁוּר.

לֹא יִזָּרַע מִשְׁמְךָ עוֹד. לֹא יַעֲמֹד מִמְּךָ מֶלֶךְ.

מִבֵּית אֱלֹהֶיךָ אַכְרִית פֶּסֶל וּמַסֵּכָה. וְאָשִׂים אֶת בֵּית אֱלֹהֶיךָ קִבְרֶךָ. שָׁם תִּבָּרַח לְהִמָּלֵט וְשָׁם תֵּהָרֵג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שֶׁנֶּהֱרַג אָבִיךָ בֵּית נִסְרוֹךְ אֱלֹהָיו.

כִּי קַלּוֹתָ. בְּעֵינַי.

פרק ב

פסוק א

שַׁלְמִי נִדָּרַיִךְ. אֲשֶׁר נָדַרְתְּ לְהַקְדּוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אִם יַצִּילְךָ מִכַּף סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר, כִּי עַתָּה נִצַּלְתְּ.

כִּי לֹא יוֹסִיף עוֹד לַעֲבָר בָּךְ. אוֹתוֹ הַבְּלִיַּעַל.

כֻּלֹּה נִכְרָת. הוּא וְזַרְעוֹ.

פסוק ב

עָלָה מֵפִיץ עַל פָּנַיִךְ נָצוֹר מְצוּרָה. הַמֵּפִיץ אֲשֶׁר עָלָה עַל פָּנֶיךָ אֶל אֶרֶץ יְהוּדָה בִּימֵי יְחִזְקִיָּהוּ, עַכְשָׁיו הוּא נָצוֹר מְצוּרָה, נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל שֶׁהוּא צַר עָלָיו.

צְפֵּה דָרֶךְ. הַבֵּט אַתָּה אִישׁ יְהוּדָה עַל אֵם הַדְּרָכִים וְתִרְאֶה אֶת הַהוֹלְכִים לָצוּר עָלָיו, וְיִתְחַזְּקוּ מָתְנֶיךָ וְאַמֵּץ כֹּחַ מְאֹד.

פסוק ג

כִּגְאוֹן יִשְׂרָאֵל. כְּמוֹ שֶׁהָיָה כְּבָר.

בְּקָקוּם. בְּזָזוּם וְהֵרִיקוּם, לְשׁוֹן 'בְּקִיקָהּ' נוֹפֵל עַל גֶּפֶן.

פסוק ד

מָגֵן גִּבּוֹרֵיהוּ. שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר הַצָּרִים עַל אַשּׁוּר.

מְאָדָּם. מְאָדְּמִים הֵם. וְאַנְשֵׁי חֵילָם **מְתֻלָּעִים**. לְבוּשֵׁי זְהוֹרִית.

בָּאֵשׁ פְּלָדוֹת הָרֶכֶב בְּיוֹם הֲכִינוֹ. בְּיוֹם שֶׁהוּא מוּכָן לָצֵאת בַּצָּבָא מְצַחְצְחִין רֶכֶב בַּרְזֶל שֶׁלּוֹ, וְלֹא יָדַעְתִּי מַהוּ פְּלָדוֹת, וְאוֹמֵר אֲנִי שֶׁהוּא מִן הַמְצֻחְצָחַת בַּרְזֶל יָפֶה, וְיֵשׁ פּוֹתְרִין פְּלָדוֹת לְשׁוֹן 'לַפִּיד אֵשׁ' בְּדֶרֶךְ הַהֵפֶךְ.

וְהַבְּרֹשִׁים הָרְעָלוּ. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: "וְרַבְנֵי מַשְׁרִיתְהוֹן מְסַרְבְּלִין בְּצִבְעוֹנִין". **הָרְעָלוּ**. מְעֻטָּפִין, וְדוֹמֶה לוֹ (ישעיהו ג:יט) "הַנְּטִיפוֹת וְהַשֵּׁרוֹת וְהָרְעָלוֹת". וּבִלְשׁוֹן מִשְׁנָה שָׁנִינוּ "מַדְיוֹת רְעוּלוֹת" מַסֶּכֶת שַׁבָּת (דף ס"ה, ע"ש).

פסוק ה

יִתְהוֹלָלוּ. יִנָּהֲגוּ עַצְמָן בְּשִׁגָּעוֹן.

יְשִׁתַּקְשְׁקוּן. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: "קַל נְקוּשׁ זַיְנֵיהוֹן מִשְׁתְּמַע", וְהוּא מִלְּשׁוֹן "וְהֵשִׁיקוּ הַיְקֻבִים" (יואל ב:כד), "כְּמַשַּׁק גֻּבִּים" (ישעיהו לג:ד), לְשׁוֹן 'הַשְׁמָעַת קוֹל'.

יְרוֹצֵצוּ. יְרוֹעֲעוּ אֶת הַשּׁוֹמְעִים כַּבְּרָקִים הַלָּלוּ הַטּוֹרְדִים אֶת הַבְּרִיּוֹת, כֵּן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן.

פסוק ו

יִזְכֹּר. מֶלֶךְ אַשּׁוּר אֶת אַדִּירָיו וְגִבּוֹרָיו וִידַמֶּה בְּלִבּוֹ לָצֵאת וּלְהִלָּחֵם, וְהֵם יִכָּשְׁלוּ בַּהֲלִיכָתָם.

יְמַהֲרוּ חוֹמָתָהּ. לָנוּס, לָרוּץ אֶל חוֹמַת הָעִיר. כָּל תֵּיבָה הַצְּרִיכָה לָמֵ"ד בְּתְחִלָּתָהּ הִטִּיל לָהּ הֵ"א בְּסוֹפָהּ.

וְהַכַּן הַסֹּכֵךְ. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: "יְבַנּוּן מַגְדְּלַיָּא". וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ "וְהַכַּן הַסֹּכֵךְ" – וְהַמֶּלֶךְ נִזְדַּיֵּן בְּכָלֵי זֵינוֹ, כְּמוֹ "מִמְּשַׁח הַסּוֹכֵךְ", לְשׁוֹן 'מוֹשֵׁל'.

פסוק ז

שַׁעֲרֵי הַנְּהָרוֹת. שַׁעֲרֵי הָעִיר אֲשֶׁר מִצַּד הַנְּהָרוֹת.

וְהַהֵיכָל נָמוֹג. נִרְעַד וְנָע מִכֹּחַ אַבְנֵי בְּלִיסְטְרָא הַנִּזְרָקִים בְּכְתָלָיו הַנִּקְרָא בּוּמ"א.

פסוק ח

וְהַצַּב. הִיא הַמַּלְכָּה הַנִּצֶּבֶת לִימִין הַמֶּלֶךְ, כְּדַאֲמְרִינַן (תהילים מה:י) "נִצְּבָה שֵׁגַל לִימִינְךָ".

גֻּלְּתָה הֶעֱלָתָה. בְּגִלּוּי הָלְכָה בַּשִּׁבְי וְהֶעֱלָתָה מִן הָעִיר.

מְנַהֲגוֹת כְּקוֹל יוֹנִים. מְנַהֲגוֹת עַצְמָן בְּקִינָה כְּקוֹל יוֹנִים הַמְקוֹנְנִים. **מְנַהֲגוֹת** – שרימייצנ"ט בְּלַעַ"ז.

מְתִפְּפוֹת עַל לִבְבֵהֶן. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: מַקִּישׁוֹת יְדֵיהֶן עַל לִבָּן כְּהַקִּישׁ בַּתּוּפִּים.

פסוק ט

וְנִינְוֵה כִּבְרֵכַת מַיִם מִימֵי הִיא. מִיּוֹם שֶׁהִיא נַעֲשֵׂית יְשִׁבָה בְּשַׁלְוָה וְאֵין מֵנִיד, כִּבְרֵכַת מַיִם מְכֻנָּסִין שֶׁאֵין זָזִים מִמְּקוֹמָם.

וְהֵמָּה. עַתָּה מֵרֹב דְּחֻקָם לְמְדוּ לָנוּס וְנָסִים.

עִמְדוּ עָמֹדוּ. אוֹמְרִים לָהֶם וְאֵין מַפְנֶה לִבּוֹ לִשְׁמֹעַ וְלַעֲמֹד.

פסוק י

בּוּז כֶּסֶף. אַתֶּם הַבָּאִים עַל נִינְוֵה.

וְאֵין קֵצֶה. אֵין חֶשְׁבּוֹן.

לְתִכּוּנָה. לְאוֹצְרוֹתֵיהֶם. עַל שֵׁם שֶׁהַכֶּסֶף וְהַזָּהָב הַנָּתוּן בָּאוֹצָר נָתוּן בְּחֶשְׁבּוֹן, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר "אֶת הַכֶּסֶף הַמְתֻכָּן" (מלכים ב יב:יב).

כְּבֹד מִכָּל כְּלִי חֶמְדָּה. לְשׁוֹן 'הַכְבָּדָה', כְּמוֹ (לקמן ג:טו) "הִתְכַּבֵּד כַּיֶּלֶק", לְשׁוֹן 'מְכַבֵּד הַבַּיִת', אשקוונ"ט בְּלַעַ"ז, וּלְכַבֵּד אוֹתָם מִכָּל כְּלֵי חֶמְדָּתָא. וְכֵן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: "סָפוּ מִכָּל מָנֵי חֶמְדָּתָא", 'כְּבֹד' כְּמוֹ זָכוֹר וְשָׁמוֹר.

פסוק יא

בּוּקָה. רֵיקָנִית.

וּמְבוּקָה. וּמְרוֹקֶנֶת עַל יְדֵי בּוֹקְקִים.

וּמְבֻלָּקָה. מְפֹרֶצֶת בְּחוֹמוֹתֶיהָ, אישברטיר"א בְּלַעַ"ז.

וּפֵק בִּרְכַּיִם. כְּשָׁלוֹן בִּרְכַּיִם, כְּמוֹ (שמואל א כה:לא) "לְפוּקָה וּלְמִכְשׁוֹל".

קִבְצוּ פָּארוּר. שַׁחְרוּרִית כַּקְּדָרָה.

פסוק יב

אַיֵּה מְעוֹן אֲרָיוֹת. קִינָה הִיא עַל נִינְוֵה שֶׁהָיְתָה מְדוֹר מְלָכִים גִּבּוֹרִים וַחֲזָקִים כַּאֲרָיוֹת.

אֲשֶׁר הָלַךְ אַרְיֵה לָבִיא שָׁם. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: "אֲתַר דַּהֲווֹ אָזְלִין מַלְכִין וְשָׁבְקִין תַּמָּן בְּנֵיהוֹן, הָא כְּאַרְיֵה דְּשָׁרֵי לְרוּחְצָן".

פסוק יג

אַרְיֵה טֹרֵף בְּדֵי גּוֹרוֹתָיו. כְּתַרְגּוּמוֹ: מַלְכֵיהּ הֲיוּ מְבִיאִים שָׁלָל רַב עַד שֶׁהָיָה דֵּי לְבָנֵי בֵּיתָם.

וּמְחַנֵּק. בְּהֵמוֹת לְצָרְךְ לִבְאוֹתָיו, כְּלוֹמַר מַרְבֶּה אוֹצְרוֹתָיו לְבָנָיו.

וַיְמַלֵּא טֶרֶף חֹרָיו. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: "וּמְמַלָּן אוֹצְרוֹתֵיהֶן חֲטוּף".

פסוק יד

רִכְבָּהּ. רֹב רֶכֶב שֶׁבָּהּ, קרטדי"ן בְּלַעַ"ז, הֵ"א יְתֵרָה, הֵפֶךְ הַלָּשׁוֹן לִרְבּוּי מַרְכָּבוֹת, וְכֵן (יחזקאל כד:ו) "סִיר אֲשֶׁר חֶלְאָתָהּ בָּהּ", זֹהַם רַב.

וְלֹא יִשְׁמַע עוֹד קוֹל מַלְאָכֶיהָ. קוֹל מַלְאָכֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה כְּבָר רַבְשָׁקֵה וַחֲבֵרָיו שְׁלוּחֵי אַשּׁוּר (ישעיה לו:יג) "וַיִּקְרָא בְקוֹל גָּדוֹל יְהוּדִית".

פרק ג

פסוק א

פֶּרֶק. גֵּזֶל שֶׁמְּפָרְקוֹ מִיַּד בְּעָלָיו.

לֹא יָמִישׁ טָרֶף. מְתוּכָהּ תָּמִיד.

פסוק ב

קוֹל שׁוֹט. לְהַכּוֹת סוּסִים הָיָה נִשְׁמָע בָּהּ תָּמִיד.

וְקוֹל רַעַשׁ. אוֹפַנֵּי מַרְכָּבוֹת.

וְסוּס דֹּהֵר. דּוֹלֵג וּמְקַפֵּץ, וְכֵן "מִדַּהֲרוֹת דַּהֲרוֹת אַבִּירָיו" (שופטים ה:כב).

פסוק ג

וְלַהַב חֶרֶב. רוֹלימל"א בְּלַעַ"ז, כִּי סַכִּין וְחֶרֶב קְרוּי 'לַהַב', כְּמוֹ (שם ד:כב) "וַיָּבֹא הַנֹּצֵב אֲחַר הַלַּהַב".

וּבְרַק חֲנִית. חֲנִית מְרוּטָה וּמַבְרֶקֶת, אוֹר יוֹצֵא מִמֶּנָּה, פלנדו"ר בְּלַעַ"ז.

וְכֹבֶד פָּגֶר. הָיוּ מַרְבִּים פְּגָרִים וְלֹא הָיָה חֶשְׁבּוֹן לִגְוִיּוֹת נִבְלוֹתֶיהָ הַמֻּשְׁלָכוֹת בָּהּ, עַד שֶׁהָיוּ הָעוֹבְרִים נִכְשָׁלִים בְּגְוִיּוֹת הַפְּגָרִים.

פסוק ד

מֵרֹב זְנוּנֵי זוֹנָה. מֵרֹב חֲנוּפוֹת עִיר שֶׁהָיוּ יוֹדְעִים לְפַתּוֹת לֵב מַלְכֵי הָאָרֶץ לְהִתְחַבֵּר עִמָּם, וְסוֹף הָיוּ כּוֹבְשִׁים אוֹתָם תַּחְתֵּיהֶם.

פסוק ה

שׁוּלַיִךְ. הֵם שִׁפּוּלֵי בִּגְדֵי הָאִשָּׁה.

מַעְרֶךָ. גִּלּוּיֵךְ, כְּמוֹ (מיכה א:יא) "עֶרְיָה בֹּשֶׁת".

פסוק ו

שִׁקֻּצִים. בְּגָדִים צוֹאִים הַמְנַוָּלִים אוֹתָךְ. לְפִי הָעִנְיָן שֶׁדִּמָּה אוֹתָהּ לְזוֹנָה, דִּבֵּר הַכָּתוּב.

כְּרָאִי. כְּזָבָל, לְשׁוֹן "וְהֵסִיר אֶת מָרְאָתוֹ בְּנֹצָתָהּ" (ויקרא א:טז).

פסוק ז
יִדּוֹד מִמֵּךְ. יִתְרַחֵק מִמֵּךְ.

פסוק ח
הֲתֵיטְבִי מִנֹּא אָמוֹן. וּמַה תִּבְטְחִי בְּעֶשְׁרֵךְ וּבְגְבוּרָתֵךְ, וְכִי גְּדוֹלָה אַתְּ מִנֹּא, הִיא אֱלֶכְסַנְדְּרִיָה שֶׁל מִצְרַיִם, אָמוֹן לְשׁוֹן 'פְּדַגּוֹג', מִנֹּא הַגְּדוֹלָה שֶׁהָיְתָה אוֹמֶנֶת מַלְכֵי מִצְרַיִם, דִּמְרַבֵּי בָּהּ מַלְכוּ.
אֲשֶׁר חֵיל יָם. אֲשֶׁר הָיָה הַיָּם לָהּ לְחַיִל וּלְחוֹמָה, שׁוּרָא וּבַר שׁוּרָא.

פסוק ט
כּוּשׁ עָצְמָה. כּוּשִׁים הָיוּ לָהּ לְחֹזֶק.
פּוּט וְלוּבִים הָיוּ בְּעֶזְרָתֵךְ. וְהַפּוּטִים וְהַלּוּבִים אֲשֶׁר הָיוּ בְּעֶזְרָתֵךְ, גַּם הֵם הָיוּ בְּחֵילָהּ.

פסוק י
גַּם הִיא לַגּוֹלָה הָלְכָה. אַף הִיא הָלְכָה בַּגּוֹלָה, אַף עַל פִּי כֵן גְּדֻלָּתָהּ לֹא עָמְדָה לִפְנֵי נְבוּכַדְנֶצַּר.
רֻטְּשׁוּ. נִכְבְּלוּ, לְשׁוֹן "וְרֻתָּקוֹת כֶּסֶף" (ישעיהו מ:יט), "עֲשֵׂה הָרַתּוֹק" (יחזקאל ז:כג), שַׁלְשְׁלָאוֹת.
בַּזִּקִּים. שַׁלְשְׁלָאוֹת.

פסוק יא
גַּם אַתְּ. אַף לְפִי גְּדֻלָּתֵךְ תִּשְׁכְּרִי כְּמוֹתָהּ בְּכוֹס הַתַּרְעֵלָה וְתִהְיֶה נֶעֱלָמָה.

פסוק יב
כָּל מִבְצָרַיִךְ תְּאֵנִים עִם בְּכוּרִים. כָּל עָרֵי מִבְצָרֵיךְ יִהְיוּ נוֹחִים לִכָּבֵשׁ וְלָבוֹז מַה שֶּׁבְּתוֹכָהּ, כִּאֵילֶנֵי תְאֵנִים, וּכְשֶׁהֵן עִם בְּכוּרוֹת מְבֻשָּׁלֶת שֶׁבָּהֶם, שֶׁכְּשֶׁמְּנִיעִים הָאֵילָן נוֹפְלִים הַבִּכּוּרִים לְתוֹךְ פִּי הָאוֹכְלִים.
תְּאֵנִים. אֵילְנֵי תְּאֵנִים.
אִם יִנּוֹעוּ. אֲשֶׁר אִם יְנוֹעוּ בְּיַד אָדָם בְּחָזְקָה.

פסוק יד
מֵי מָצוֹר שַׁאֲבִי לָךְ. עִיר שֶׁבָּאִים לְצוּר עָלֶיהָ, אוֹסְפִים לָהֶם בְּנֵי הָעִיר מַיִם רַבִּים לְתוֹכָהּ בְּתוֹךְ חֲבִיּוֹת לִשְׁתּוֹת בִּימֵי הַמָּצוֹר, כְּשֶׁאֵין בְּתוֹכָהּ בּוֹרוֹת.
בֹּאִי בְטִיט וְרִמְסִי. אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ לְבֵנִים, כְּדֵי לְחַזֵּק בּוֹ בְּדָקֵי הַחוֹמוֹת.
הַחֲזִיקִי מַלְבֵּן. אַחֲזִי בְּיָדֵךְ הַמַּלְבֵּן הֶעָשׂוּי לְדָפוּס הַלְּבֵנִים לִלְבֹּן בְּתוֹכָהּ.

פסוק טו

הִתְכַּבֵּד. בְּמַטְאֲטֵי הַשְּׁמֵד.

כַּיֶּלֶק. הַגּוֹמֵר וּמְכַלֶּה כָּל יֶרֶק הַשָּׂדֶה, וְיֵשׁ פּוֹתְרִין "הִתְכַּבֵּד כַּיֶּלֶק" – תִּתְכַּסִּי בְּכֹבֶד גְּיָסוֹת כְּיֶלֶק, וְ"הִתְכַּבֵּד" לְשׁוֹן עַם כָּבֵד.

פסוק טז

יֶלֶק פָּשַׁט וַיָּעָף. יִהְיוּ קַלִּים לָצֵאת בִּסְחוֹרָה כְּיֶלֶק שֶׁפּוֹשֵׁט וְעוֹף.

פסוק יז

מִנְזָרִיךְ. שָׂרַיִךְ, וְהַמֵּ"ם יְסוֹד וְשׁוֹרֶשׁ בַּתֵּיבָה, כְּמֵ"ם שֶׁל מִשְׁמַרְתְּךָ וְשֶׁל מִנְעָלֶיךָ, וּפְעָמִים שֶׁהִיא נוֹפֶלֶת מִמְּנָהּ, כְּמוֹ "נְזִיר אֶחָיו" (בראשית מט:כו), וְכֵן "נְזִירֶיהָ שָׂרֶיהָ" (איכה ד:ז).

וְטַפְסְרַיִךְ. הַמְמוּנִים שָׁלְךָ.

כְּגוֹב גּוֹבִי. כְּחַיְלֵי גּוֹבַאי גּוֹבִי, קומלנגשטדיי"ץ בְּלַעַ"ז.

הַחוֹנִים בַּגְּדֵרוֹת בְּיוֹם קָרָה. כֵּן דֶּרֶךְ הָאַרְבֶּה וְהַזְּבוּב הֶחָסִיל וְהַיֶּלֶק בְּעֵת הַקֹּר נִדְבָּקִים בַּכְּתָלִים, וּכְשֶׁיִּבֹא חֹם הֵן נוֹדְדִים מִשָּׁם וְהוֹלְכִים לָהֶם, כָּךְ יִגְלוּ כָּל עַמֵּךְ.

וְנוֹדַד. וּמִסְתַּלְטֵל.

וְלֹא נוֹדַע מְקוֹמוֹ אַיִּם. אֵיפֹה הֵם וְאָנָה הָלְכוּ.

פסוק יח

נָמוּ רֹעֶיךָ. לְשׁוֹן 'יְתִנוּמָה'.

יִשְׁכְּנוּ. אֵין יְכוֹלִים לָקוּם.

נָפְשׁוּ. כְּמוֹ 'נָפְצוּ', וְכָל הָאוֹתִיּוֹת הַיּוֹצְאוֹת מִמּוֹצָא אֶחָד מִתְחַלְּפוֹת זוֹ בָּזוֹ, זַי"ן שִׁי"ן סָמֶ"ךְ צָדֵ"י, כֻּלָּן יוֹצְאִין מִסּוֹף הַלָּשׁוֹן וְשׁוּלֵי הַשִּׁנַּיִם.

פסוק יט

אֵין כֵּהָה לְשִׁבְרֶךָ. אֵין מֵצַר עַל שִׁבְרֶךָ, כִּי הַכֹּל שְׂמֵחִים. כֵּהָה לְשׁוֹן דָּבָר עָמוּם.

תָּקְעוּ כַף. לְשִׂמְחָה.